

OLVASÓLÁMPA

FELSŐ TÍZEZER

Ha jól emlékszem, valamelyik *Körkép*ben figyeltem fel Kötter Tamás¹ írásaira. Talán éppen az ebben a kötetben is szereplő *Ikertornyok* volt a legelső novella, amit tőle olvastam, és nagyon megkapott a szenvtelensége, könnyedkezősége: a stílusa. Az ő írásainak világa az a világ és az a milió, amely olyan távol áll az emberek kilencven százalékától, mint Makó Jeruzsálemtől. Nem hogy halvány dunsztja nincs a legtöbb embernek, de még pici kapiskája is alig lehet ezekről a – létező! – szereplőkről, helyzetekről. Kötter valami olyasmit hoz be az irodalomba, mint Tar Sándor hozott volt valamikor, csak teljesen a másik oldalról.

Az ő hősei rendszeresen vitorláznak a Balatonon, lovagolnak a Káli-medencében; Villányba mennek bortúrára, a Crocusba; kirándulnak a Dunakanyarba, Hollókőre, az Őrségbe; ha Tokajban, akkor az Andrásy-kúriában alszanak, Sárváron a Spiritben wellnessseznek, Budapesten az Oxigenben, a Boscolo Spában, a Gellértben; kávé vagy koktélt a Liszt Ferenc téren, a Hajógyári-szigeten, a Zöldpardonban, a Romkertben, a Cha-cha-chában, a Holdudvarban, a Dérynében, a Baldaszi'sban, a Spoon Hajón, a Klasszban, a Pomodoróban, a Kantinban, a Mannában, a Miniben, a T&G-ben, a Csalogány26-ban isznak; a Mygnonban, az Ötkerben, a Rióban, az Oscarban, a MIX-ben, a Creolban, a Symbolban és a MOM Leroy Bistrójában buliznak; Miss Bikini, Miss Beach, Miss Wet T-shirt, Contest, Miss University, Miss Pláza, Miss Diáklány, Miss Klub, Miss Summer, Miss Sixty versenyekre járnak; hosszú hétvégékre Prágába, Barcelonába, Athénba, Londonba vagy Velencébe utaznak – ők a negyvenes, jól szituált ügyvédek, bankárok, menedzserek, cégvezetők, multicéges palik stb. Persze, nem csak úgy magukban, hanem barátnőikkel, akik húsz év körüli lányok. Partik, drogok, piák stb. Válságmenedzsment egyenlő pozitív gondolkodás, eredménycentrikusság, a probléma gyökerének megragadása az egyik oldalon, mondjuk a business schoolban; párterápia, nyíltság, a probléma kibeszélése, tolerancia, méregdrága távolkeleti utazások

1 Kötter Tamás: *Rablóhalak*. Budapest, 2013, Kalligram.

otthon, az otthoniakkal, a család „kebelén”. Plusz Gucci csizma, Louis Vuitton táska... Mindkét terepen.

Reggelik, ebédek, vacsorák, fontos üzleti ügyben, persze, a cég fizeti a számlákat, ahogy a taxik számláit is, s ha éppen jobb programjuk nem akad az uraknak, dolgoznak is, mondjuk, beülnek értekezletekre, és rendkívül okosan beszélnek, olyanokat szajkózva, hogy: „Jobban át kellene gondolni a konstrukciót!”, „Mutassák meg a pénzügynek is!”, „Csak a szakvélemény birtokában tudunk nyilatkozni”, „Egyelőre húzzuk az időt, azután majd meglátjuk!”, „Egyeztessenek más osztályokkal is!”, „A megbízónk érdeke nem ezt diktálja!”, de leggyakrabban ezt: „Nem koherens!”, majd kimerülten visszamennek az irodájukba, mert egy rakás dolguk van még: megnézni néhány vicces filmet (vagy pornófilmet), amelyeket a kollégáik küldtek át, lövöldözős játékok játszani a hálózaton, sms-eket küldeni a nőknek, akiket a múlt héten ismertek meg; meghatározott időközönként protein-turmixokat kell inniuk, be kell venniük a személyi edzőjüktől kapott tablettákat, fel kell hívniuk az edzőt az új edzéstervvel kapcsolatban stb., stb.

Az ügyvédek, bankárok, menedzserek, cégvezetők, multicégesek világában az olyan *trendi* figurák (ügyfelek, celebek és félcelebek, dubajosok és féldubajosok és nőknőknők) a menők, akik legalább egyszer egy héten kiszállnak egy Jaguárból, Alfa Romeóból, Porschéból, Mercedesből, Audiból, Ferrariból, Aston Martinből, Bentleyből, BMW-ből, Maseratiból a Dolce&Gabbana, Ferre, Luis Vuitton, Gucci, Armani és más luxusmárkák üzlete előtt. Rideg, hideg, távoli és mégis (hozzánk is) közeli világ ez; szívszorító, érzelmek, érzések nélküli, kiszámított, számító millió. Pontosan az ellenkező pólus, mint a Tar Sándoré, aki a legaljáról, a leglepusztultabbakról, a legreménytelenebbekről szól. És mekkora szakadék tátong közöttük! A felső tízezer élete ez. Akik talán tudják (el is hangzik!), hogy egy „szörnyű rendszer foglyai”, s hogy a hatalommánia, a pénzéhség, a brutalitás, az élvezetek hajszolása stb. „mélyen emberellenes”. És akkor, kérdezhetjük? Új kihívások kellene mindig, mert különben unalom, monotonia mindennütt; nekik már a nagyvilág minden városa tökéletesen egyforma, ugyanolyan üzletekkel meg emberekkel. Csillogás, villogás – és ordító üresség belül. Legbelül. Kívül meg grafitiszürke öltöny, fehér ing, hozzá stílusos, de visszafogott nyakkendő, drága cipő, rövidre nyírt haj köcosra zselézve, a gyerekek amerikai vagy magániskolában, cégautó,

A6-os vagy A8-as, vagy Porsche 911-es, az asszony otthon, neveli a lurkókat, hétvégeken wellness Ausztriában, vásárlás Bécsben, ház Budán vagy Telkiben, vizsla vagy labrador az udvaron, úszómedence, vízforgatóval, körülötte napozó és bárpult stb. Ja, és persze a nők-nőknők, a barátnők és velük a másik, a kinti, alternatív világ. Pillanatig, órákig ezek a negyvenes, sikeres, gazdag, vezető pozíciójú férfiak a pénzük és hatalmuk által olyasmit is birtokolhatnak, ami „a férfiak által uralt közép-kelet-európai társadalomban a legnagyobb kincsnek számít: a szépséggel párosult fiatalságot.” És ezekben a sűrű, hajszolt pillanatokban-órákban abszolút el lehet szállni (mint ahogy el is szállnak) önmaguktól, mint a *Hiábavalóság és a szélkergetés* című írás hőse is, akit egy tolókoksis ébreszt rá (ráébreszti?) a realitásra: „Mi van, öreg – mondja röhögve – elmentek otthonról?” De a *miről*-nél érdekesebb a *hogyan* Kötternél, nagyszerű elbeszéléseket, novellákat, olvashatunk a kötetben, mint amilyenek a kedvenceim is (*Ikertornyok, Arany Jaguár, Prága*), egy számunkra új, távoli, ismeretlen világról – és biztos nem maradunk érintetlenül. (*Fekete Vince*)

SZÉGYEN

„Végre hát, végre” – sóhajtott fel hangosan, világos délben, a loholó emberekkel zsúfolt körúton Kassák Lajos, miután elolvasta a *Csillagban* Juhász Ferenc *A tékozló ország* című eposzát. És valami ilyesmit érezhettem én is, amikor elolvastam a *Székyföld* 2017/2-es számában Muszka Sándor 8 darab, „szociálisan érzékeny” versét, mert rögtön felhívtam Muszkát, mondván, hogy örömmel olvastam ezeket a verseit, s hogy milyen jó lenne kötetnyit írni ilyen versekből! Hát most itt van a *Szégyen* című, „megrendelt” kötet², Csillag István 13 darab gyönyörű, rothadóhús-színű, csupa emberi roncsot formázó illusztrációjával, amelyek természetes módon egészítik ki a kötet verseit. Mert miről is van szó? „[Muszka] élete különösen alakult: egy öregotthonban vállalt állást. A *Szégyen* verseit ez a keserű élettapasztalat ihlette. Mellbevágó mű, szikár és tömény költészet” – olvashatjuk a kötet fülszövegében. Annak illusztrálására, hogy mennyire pontos a fülszöveg, hadd idézzem a *Túl szomorú* című verset, teljes egészében:

2 KMTG, 2018, Budapest.

„Magyartanár volt, költőnek készült,
rajtakapták egy tanítványával.
Börtönbe került, onnan az utcára,
remeg a feje.
Hetente kétszer vizik fürdetni,
a gumikesztyűtől merevedése van.
Zokog és nevet, pofozza magát.
Azt hajtogatja, túl szomorú írni.”

S itt álljunk is meg egy szóra. Vajon miért szeretem jobban ezeket a verseket, mint a korábbi Muszka-kötetek verseit? Változott-e minőségileg Muszka költészete a szociális otthon torokszorító élményanyagától? Pusztán a téma mássá-jobbá teheti a verseket? Nos, szerintem nem változott sokat a Muszka-féle (ritmustalan, szikár, darabos) versbeszéd, egyszerűen arról lehet szó, hogy a forma végre megtalálta a hozzá leginkább passzoló tartalmat, mert a *Szégyen* versei tényleg hátborzongató olvasmányok, kedve sincs megszólalni utánuk az embernek, hanem csak szégyelli magát, végérvényesen, visszavonhatatlanul. Mert „ember” legyen a talpán, akinél nem megy nagyon mélyre például a *Hárman* című négysoros: „Csendes szobának hívják az ápolók,
/ ötven emberből válogattak ki. / Senki nem jajgat, nem sír, nem beszél,
/ tanulunk nem embernek lenni.”

„...nem embernek lenni.” Ugye mennyire disszonáns lenne ezt az élményanyagot tökéletes ritmusú, álmosító formában „elbeszélni”? Ide igenis ez a darabos, bicskával-fejszével faragott, Muszka-féle versnyelv kell. Ilyen nyelven íródtak még a *Névtelen*, *Tengeren*, *Monoxid*, *Virág és kiscica*, *Szállás*, *Haza*, *Levegő*, *Emelő*, *Szabad*, *Hazafele* című versek is. Idézhetném ezeket is, mégsem teszem, mert félek, hogy túl sok lenne a „jóból”. Annál őszintébben ajánlom viszont Muszka Sándor kötetét – szégyenteljes olvasást kívánva egyúttal mindenkinek...
(Lövétei Lázár László)

AMIKOR AZ ÉLET A NYUGDÍJAZÁSSAL KEZDŐDIK

Vannak regények, amelyek régi témák újszerű megközelítésével válnak emlékezetessé. Végül is amióta pár ezer éve létezik világirodalom, a témái változatlanok: szerelem, halál, dicsőségvágy, hatalomvágy, irigység, féltékenység, kapzsiság, fukarság, hálátlanság, magány, háború, hősiesség, árulás, gyávaság, álmok kergetése, gyermekkor, öregség, meg még pár hasonló. Nem is változhattak sokat. Az utóbbi kétszáz évben ugyan egyre gyorsabb a technikai haladás, de lényegét tekintve az ember nemigen változott. Akkor maradnak a szokott témák szokatlan szögből becserkészve.

Kezdő író korában Graham Greene műveit a kritika szétválasztotta szórakoztató és komoly irodalmi alkotásokra. Később elismerték, hogy az úgynevezett szórakoztató regényei is jócskán tartalmaznak fontos mondandót, ráadásul élvezhetően megírva. Greene később tudatosan törekedett ötvözni a két – a kritikusok által mesterkéltén elkülönített – stílust. Az *Utazások nagynénémmel*³ is ezek közé tartozik.

A regény témája az öregség. Pontosabban: hogyan lehet nem szokványosan, nem unalmasan megöregedni. Adva van egy vidéki bankigazgató, aki eseménytelen, szürkének mondható élete után korkedvezménnyel, viszonylag fiatalon, ötvenes éveiben nyugdíjba megy. Jó egészségnak örvend, s feltett szándéka, hogy dálniak természetével fogja lemorzsolni hátralévő életének napjait. Évtizedeit. Családja nincs, talán még lehetne, de vacillál. Az agglegénység kényelmes és szabad állapotát nem akaródzik felcserélni családi kötöttségekre. Nemrég temette el idős anyját – vagy legalábbis akit addig annak vélt –, így hát valóban szabad és gondtalan évek elébe néz.

Itt lép be az életébe idős nagynénje, akiről addig csak kevés kósza legenda jutott a fülébe, és aki fergeteges életmódjával, semmiben sem szokványos viselkedésével felborítja a lagymatag unokaöcs jól bevált, de unalmas életrendjét. Az még hagyján, hogy az idős nagynéni fiatal néger szeretőt tart (aki egyben a háziszolga szerepét is örömmel vállalja a néni mellett). Az unokaöcs akkor kezd nagyot nézni, amikor a néni felkérésére konstantinápolyi utazásra kíséri el az Orient Expressen, de közben kiderül, aranyrudak csempészéséről van szó egy jó kis török kormánypuccs elindításához. Epizódszereplőként jelentkezik egy több

3 Budapest, 1982, Európa Könyvkiadó.

államban is körözött, szintén igen idős szélhámos egy csokor rózsával, hogy hódolatát fejezze ki a néninek, akivel valamikor nagy közös akcióik voltak, és akibe szemmel láthatólag ma is szerelmes. Rövid angliai megszusszanás után a színhely áttevődik a diktátorok Dél-Amerikájába, ahová az unokaöcs újfent követi nagynénjét. Itt a néninek egy másik, halottnak hitt, még idősebb szerelme tűnik fel, akit – már meg sem lepődünk – szintén a fél világ rendőrsége és titkosszolgálatja üldöz, de aki mindig át tudja verni őket. A néni odáig van érte.

Életük folytonos kaland és bizonytalanság. Egyik nap az unokaöcs pofonokat kap a börtönben, másik nap hatalmas garden party-t rendeznek cigaretták nagybani csempészésének (hogy mennyire kéznél van mindig a csempészés) profitjából vásárolt villájuk kertjében. Ott van mindenki, aki számít, puszipajtások lesznek a rendőrpapancnokkal is. Ja, közben az unokaöcs rájön, hogy nagynénje nem is a nagynénje, hanem a saját mamája.

Egyáltalán: semmi sem az, aminek látszik, és a néni szerint az egyetlen javallott dolog, amit ember tehet, az, hogy minden pillanatból megpróbálja kihozni a legtöbbet. A veszélyes életvitel segít felfokozottan élvezni az élet minden pillanatát, hisz lehet, az lesz az utolsó. A vegetáló életmód emberhez méltatlan.

Lehet vitatkozni a regény hősnőjének életszemléletével, de tény, a Földön egyre nő az emberek átlagéletkora, egyre hosszabb időt kell/kéne értelmesen eltölteni időskorban a végső óra bekövetkeztéig. A gyermekek felnőnek, majd az unokák is, nem idegesítik tovább a nagyikat, s a nagyik sem őket – és még mindig sok idő marad hátra, amit valami fontos hobbival kéne kitölteni.

De elsőre talán mégse próbálkozzanak csempészéssel! *(Molnár Vilmos)*